

Maja Melinc Mlekuž, Fakulteta za humanistiko, Univerza v Novi Gorici

AHAČIČEVO SLOVNICO V VSAK DOM: PREGLED OSNOV SLOVENSKE SLOVNICE ZA UČENCE IN DIJAKE

↘ Nekaj misli o dveh v širši javnosti dobro sprejetih poenostavljenih, preglednih ter za šolarje jasnih slovenskih šolskih slovnica avtorja Kozme Ahačiča, *Kratkoslovnici* za osnovno šolo in *Slovnici na kvadrat* za srednjo šolo, ki sta spomladi 2017 izšli pri Založbi Rokus Klett.

V času od izdaje sta slovnici že doživeli pozitiven odziv strokovne in laične javnosti, pa tudi medijev, ter pristali v osebnih knjižnicah mnogih učiteljev slovenščine, zriniti pa se bosta morali predvsem do glavnih naslovnikov, osnovnošolcev in srednješolcev. *Slovnica na kvadrat* je v pomoč tudi učiteljem tujih jezikov, saj nudi pregled osnovne jezikovne zgradbe in številne povezave slovnicih pojavov v slovenščini in tujih jezikih. Ne gre torej samo za eno samo slovnico, kot smo bili že od 19. stoletja v slovenskem prostoru vajeni doslej, temveč za kar dve izdaji, za osnovne in srednje šole. Avtor je namreč namenoma želel pretrgati tradicijo ene slovnice in opozoriti, da naj jih bo več, in sicer za različne uporabnike, ob tem pa tudi namignil, da bi bilo v kratkem treba napisati tudi novo akademsko oz. znanstveno slovnico.

Oba priročnika, *Kratkoslovnica* in *Slovnica na kvadrat*, imata enako strukturo: začneta pri glasu, nadaljujeta pri besedi in stavku ter skleneta s pravopisom, zadnji del pa vsebuje lične preglednice sklanjatev in spregatev. Avtor Kozma Ahačič je dosledno ločil pomembnejše od manj pomembnega, ob tem pa podal prikaz vseh ravnin slovenske slovnice. Šolski slovnici naj ne bi bili zgolj okrajšavi, ampak vsebinski prilagoditvi in poenostavitvi jezikoslovnih spoznanj na višji ravni, prilagojeni za šolarje. Avtor jasno pove, da delo ni primerno za tiste, ki želijo slovenščino preučevati na akademski ravni, ravno tako si z njo bistveno ne morejo pomagati tujci, ki se slovenščine učijo kot drugega ali tujega jezika, lahko pa sta s sistematičnim in preglednim naborom temeljnih vsebin v pomoč učiteljem slovenščine v osnovnih in srednjih šolah. V predgovoru Ahačič navaja, da je idejo za koncept dela dobil v tujih slovnica, med drugim tudi v znani mali nemški slovnici Georga Vollmerja *Kleine deutsche Grammatik für Schule und Alltag*. (Ahačič 2017a: 3)

Treba je omeniti, da je pred nekaj leti že nastala slovnica, ki je bila ciljno naravnana za dijake, in sicer dobro sprejeta in jasno zastavljena *Mala slovnica*

↘ Ahačič, K. (2017). *Kratkoslovnica: slovenska slovnica za osnovno šolo*. Ljubljana: Rokus Klett.

↘ Vir: Ahačič, K. (2017). *Slovnica na kvadrat: slovenska slovnica za srednjo šolo*. Ljubljana: Rokus Klett.

slovenskega jezika Mateje Gomboc, ki je izšla kot priročnik za šolo in vsakdanjo rabo ter jo pri pouku z veseljem uporabljajo v marsikateri šoli¹. Avtorica je slovnici dodala še *Malo vadnico slovenskega jezika*, ki obsega vaje in naloge². Oba priročnika Mateje Gomboc odlikujejo predvsem dobro izbrani jezikovni primeri v preprostem jeziku. Pred tem je bila za šolsko delo zelo razširjena *Slovenska slovnica za vsak dan* avtorja Franca Žagarja³, ki je bila sicer napisana za učence in dijake, vendar je povsem sledila Toporišičevi znanstveni slovnici. Kozma Ahačič je skušal kreniti po nekoliko drugi poti, kar je razvidno zlasti v razdelkih z zanimivostmi ter pogostimi napakami, kjer je avtor upošteval tudi spoznanja novejših jezikoslovnih del, jezikovne primere pa črpal iz korpusov in nekaterih sodobnih leposlovnih del.

Za razliko od *Kratkoslovnice*, ki v veliki meri poenostavlja in prikazuje res osnovno zgradbo sodobnega slovenskega jezika po zgledu sodobnih evropskih kratkih slovnčnih pregledov, pa *Slovnica na kvadrat* ponuja nekoliko zahtevnejšo in kompleksnejšo razlago slovenskega jezika. Avtor je zavestno izpustil poglavje o zvrstnosti slovenskega jezika, in sicer z obrazložitvijo, da obstoječa opredelitev socialnih in funkcijskih zvrsti ne odraža dejanskega stanja v slovenskem govornem prostoru, sproščeni pogovorni jezik namreč ni enak na celotnem območju Slovenije. Ahačič tudi sicer v slovnico zavestno ni umeščal stvari, ki bi temeljile zgolj na njegovem mnenju, ni se želel postaviti v vlogo razsodnika in presojati, kaj je prav in kaj ni. »*Sodobno jezikoslovje skuša iti po dveh poteh. Na eni strani lahko z jezikoslovno analizo pojasnimo, kakšna je denimo bila zgodovinsko pravilna oblika, zakaj je do nje prišlo in zakaj je prišlo do morebitnih odklonov. To je objektivno preverljivo. Obenem pa opazujemo tudi realno rabo jezika in s podatki opisujemo dejansko stanje. Tak pristop zagovarjajo danes domala vsi jezikoslovci. Danes jezikoslovec ni več razsodnik, ampak posrednik realnih podatkov. S tem je naše delo postalo precej težje.*« <https://krog.sta.si/2410318/kozma-ahacic-za-sta-danasnji-jezikoslovec-ni-razsodnik-ampak-posrednik-realnih-podatkov-o-jeziku>

¹ Gomboc, Mateja, 2009: *Mala slovnica slovenskega jezika: priročnik za šolo in vsakdanjo rabo*. Ljubljana: DZS.

² Gomboc, Mateja, 2010: *Mala vadnica slovenskega jezika: vaje in naloge k Mali slovnici slovenskega jezika*. Ljubljana: DZS.

³ Žagar, Franc, 2010: *Slovenska slovnica za vsak dan*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.

Za nekoliko bolj stremeljivega učenca ali dijaka, predvsem pa za učitelje slovenščine, je najbolj zanimiv in uporaben razdelek z jezikovnimi in jezikov-

slovnimi zanimivostmi in z analizo najpogostejših napak v rabi slovenskega knjižnega jezika. Avtor Kozma Ahačič jih je zbral na podlagi korpusa Šolar, kjer so zajeti različni pisni izdelki slovenskih osnovnošolcev in srednješolcev skupaj s popravki učiteljev. Pogoste nejasnosti, ko so na primer raba zaimkov svoj/njegov, sklanjanje samostalnikov mati, otrok, raba predlogov k/h, s/z ter raba vejice, so razložene na zelo preprost način. Oba priročnika nas vodita preko glasu, besede, stavka do končnih pravopisnih pravil. Avtor pri glasoslovju kot zanimivost na primer navede, kako so se glasovi pisali nek-daj, posebne glasove v tujih jezikih, pa tudi nekaj primerov tonemskega naglaševanja. Lepo odgovori na pogosto vprašanje učencev, pa tudi tujcev, ki se učijo slovensko, zakaj zapišemo medved, izgovorimo pa medvet, napišemo bil, izgovorimo pa biu, zapisovanje polglasnika z e pred r na koncu besede itd. V razdelku o besedi z zelo jasnimi primeri razloži glasovne spremembe, in sicer preglas, prevoj, palatalizacijo, jotacijo ter asimilacijo. Lepo prepozna tudi morebitne težave naslovnika, tako na primer izpostavi, da so nekatera štajerska in panonska narečja izgubila nedoločno obliko, zato se morajo govorci teh narečij v razlikovanju rabe določne in nedoločne oblike pridevnikov še posebej izuriti. Pokaže pa tudi primer nedoločne in določne dvojice v angleščini in nemščini. Čeprav priročnik ni namenjen učenju slovenščine za tujce, pa je lahko lektorjem pri razlagi stopnjevanja pridevnikov v pomoč kratka in jasna razlaga, da »*/.../ pri stopnjevanju običajno izberemo obrazilo -ejši, če ima osnovnik več zlogov, obrazilo -ši, če ima enega, obrazilo -ji pa, če se osnova spremeni (pride do jotacije) in se po spremeni končuje na č, ž, š.*« (Ahačič 2017b: 51) Prav tako je lahko za lektorja slovenščine kot drugega/tujega jezika dobrodošla informacija, da »*/.../ je raba povratnih svojilnih in povratnih osebnih zaimkov v nekaterih tujih jezikih drugačna kot v slovenščini, saj se povratni zaimki v slovenščini nanašajo na katero koli osebo v osebku, v nekaterih tujih jezikih pa samo na 3. osebo – ali pa so za vsako osebo različni oziroma jih sploh ni.*« (Ahačič 2017b: 56) To so zgolj nekatere zanimivosti, ki jih avtor posreduje jasno, primerno naslovniku.

Za še večjo privlačnost obeh slovnice pa zagotovo poskrbijo izjemne ilustracije Jake Vukotiča. Že v uvodnem poglavju *Kratkoslovnice* nas preseneti več nazornih ilustracij, ki podkrepijo razlago zvonečih in nezvonečih nezvočnikov, delitev nezvočnikov na zapornike, pripornike in zlitnike, zvočnikov pa na nosnike, drsnike in jezičnike. Ilustratorju Jaki Vukotiču je tudi tokrat nedvomno uspelo duhovito nadgraditi vsebino in tako uspešno nadaljevati sodelovanje s Kozmo Ahačičem, s katerim sta v preteklosti že sodelovala pri knjigi *Jezični možje: zgodba o slovenskem jeziku*, ki je bila nagrajena na mednarodnem sejmu mladinskih knjig v Minsku in s priznanjem zlata hruška. Avtor Kozma Ahačič, znanstveni svetnik, urednik portala Fran, vodja sekcije za zgodovino slovenskega jezika in namestnik predstojnika na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, je za svoje delo na področju slovenskega jezika in kulture prejel že več strokovnih nagrad, med drugim Trubarjevo priznanje za izjemne zasluge pri ohranjanju slovenske pisne dediščine, ki ga podeljuje NUK, na drugem programu nacionalnega radia je bil zaradi dobrega odziva slovnice ponovno izbran za ime meseca, leto prej je priznanje dobil za spletni portal Fran. Vidnejšo nagrado je ob državnem prazniku dnevu Primoža Trubarja dobil iz rok predsednika republike Boruta Pahorja, in sicer jabolko navdiha za domiselno ustvarjanje

in uveljavljanje novih pristopov v slovenski slovnici in književnosti. S slovnica je želel na poljuden način približati slovenski knjižni jezik čisto vsem, kar je slovenska javnost prepoznala kot izredno pomenljiv dosežek in ga med desetimi izjemnimi nominiranci izglasovala za Delovo osebnost leta 2017.

↘ POVZETEK

Ahačičevi šolski slovnici sta namenoma zelo shematični, kratki in precej poenostavljeni, vendar ponujata nekatere rešitve iz aktualnega jezikoslovja, ki jih doslej v priročnikih še ni bilo moč zaznati. Že po hitrem pregledu je jasno, da je avtor zaznal zmožnosti, sposobnosti in védenje temeljnega naslovnika, torej učenca oz. dijaka, zato lahko upravičeno pričakujemo, da ju bosta priročnika znala nagovoriti, bolj zavzeti jezikovni sladokusci pa bodo morali poseči po čem drugem. Glavni odliki predstavljenih slovníc sta torej preglednost in poenostavljenost, avtorju je uspelo izluščiti bistveno, vendar ne izpustiti pomembnega. Pozitivna stran Ahačičevih slovníc je tudi zavedanje o relativnosti klasifikacij. Avtor bralca namreč velikokrat opozori, da so delitve jezikovnih pojavov odvisne od meril in od namena, tako ponuja možnost diskusije in bolj prožen pogled na jezik.

Ključne besede: *Kratkoslovnica, Slovnica na kvadrat, slovenska slovnica, Kozma Ahačič*

↘ Viri in literatura

- Ahačič, Kozma, 2017a: *Kratkoslovnica: slovenska slovnica za osnovno šolo*. Ljubljana: Rokus Klett.
- Ahačič, Kozma, 2017b: *Slovnica na kvadrat: slovenska slovnica za srednjo šolo*. Ljubljana: Rokus Klett.
- Vodeb Baša, Jasmina, 2017: *Kozma Ahačič za STA: Današnji jezikoslovec ni razsodnik, ampak posrednik realnih podatkov o jeziku*. Dostopno na: <https://krog.sta.si/2410318/kozma-ahacic-za-sta-danasnji-jezikoslovec-ni-razsodnik-ampak-posrednik-realnih-podatkov-o-jeziku> (10. 9. 2017).